

Kalenskiy, M. M. et al. *Mytna sprava* [Customs business]. Kyiv: Manufaktura, 2006.

Kristofer, M. *Logistika i upravleniye tsepkhkami postavok* [Logistics and Supply Chain Management]. St. Petersburg: Piter, 2005.

Kizim, A., and Novikov, A. "Strakhovaniye mezhdunarodnykh tovarov v sisteme multimodalnykh perevozkov gruzha" [Insurance of goods in international multimodal transport cargo system]. *Logistika*, no. 5 (58) (2011): 42-45.

[Legal Act of Ukraine] (1994). <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

Yehorov, O. B. *Mytna ekonomika (Ukraina – SOT – YeS)* [Customs Economics (Ukraine - WTO - EU)]. Odesa: PLASKE, 2005.

УДК 330.341.1:061.5(477+477.74)

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЗАСІБ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

© 2016 ОРЛЕНКО О. М.

УДК 330.341.1:061.5(477+477.74)

Орленко О. М. Інноваційна діяльність підприємств України та Одеської області як засіб збільшення продуктивності праці

Метою статті є аналіз рівня інноваційної діяльності промислових підприємств України в цілому та Одеського регіону зокрема як основного засобу збільшення рівня продуктивності праці, зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу та покращення добробуту населення. Наведено динаміку глобального індексу конкурентоспроможності України за 2010–2015 рр. і встановлено основні конкурентні переваги нашої держави. Представлено місце України в головних інноваційних рейтингах: Global Innovation Index, Bloomberg Rankings і виявлено її основні сильні та слабкі сторони. Окремо проведено аналіз рівня інноваційної активності промислових підприємств Одеського регіону з подальшим виявленням основних факторів, які стримують розвиток інноваційної діяльності цього сектора економіки. Обґрунтовано необхідність активізації інноваційної діяльності на усіх рівнях економіки з подальшим визначенням найбільш пріоритетних напрямків для кожного окремого регіону. Перспективою подальших досліджень є визначення конкретних заходів, здатних стимулювати інноваційну діяльність вітчизняних підприємств.

Ключові слова: продуктивність праці, інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційні рейтинги, конкурентоспроможність.

Табл.: 8. **Бібл.:** 11.

Орленко Ольга Михайлівна – викладач кафедри економіки підприємства, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)

E-mail: orlenko20022015@gmail.com

УДК 330.341.1:061.5(477+477.74)

Орленко О. М. Инновационная деятельность предприятий Украины и Одесской области как средство увеличения производительности труда

Целью статьи является анализ уровня инновационной деятельности промышленных предприятий Украины в целом и Одесского региона в частности как основного средства повышения уровня производительности труда, роста уровня конкурентоспособности отечественного бизнеса и улучшения благосостояния населения. Приведена динамика глобального индекса конкурентоспособности Украины за 2010–2015 гг. и установлены основные конкурентные преимущества нашего государства. Представлено место Украины в главных инновационных рейтингах: Global Innovation Index, Bloomberg Rankings и выявлены ее основные сильные и слабые стороны. Отдельно проведен анализ уровня инновационной активности промышленных предприятий Одесского региона с последующим выявлением основных факторов, сдерживающих развитие инновационной деятельности этого сектора экономики. Обоснована необходимость активизации инновационной деятельности на всех уровнях экономики с дальнейшим определением наиболее приоритетных направлений для каждого региона. Перспективой дальнейших исследований является определение конкретных мер, способных стимулировать инновационную деятельность отечественных предприятий.

Ключевые слова: производительность труда, инновационная деятельность, инновационная активность, инновационные рейтинги, конкурентоспособность.

Табл.: 8. **Библ.:** 11.

Орленко Ольга Михайловна – преподаватель кафедры экономики предприятия, Одесский национальный экономический университет (ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина)

E-mail: orlenko20022015@gmail.com

UDC 330.341.1:061.5(477+477.74)

Orlenko O. M. Innovation Activity by Enterprises of Ukraine and Odessa Region as a Means of Increasing Labor Productivity

The article is concerned with analysis of the level of innovation activity by industrial enterprises of Ukraine as a whole, and of the Odessa region in particular, as a key means of increasing labor productivity, growth of competitiveness of domestic business, and improving the well-being of population. Dynamics of the global competitiveness index of Ukraine for 2010–2015 has been provided, the main competitive advantages of our State have been determined. Place of Ukraine in the main rankings for innovation (Global Innovation Index, Bloomberg Rankings) has been presented, the related major strengths and weaknesses have been identified. Separately, an analysis of the level of innovation activity by industrial enterprises of Odessa region was conducted, which was supplemented by identifying major constraints on the innovation development in this sector of economy. The necessity of activating innovation at all levels of economy together with further definition of the top priorities for each region has been substantiated. Prospect of further research is to determine concrete measures likely to encourage the innovation activity by domestic enterprises.

Keywords: labor productivity, innovation activity, innovation efforts, rankings for innovation, competitiveness.

Table: 8. **Bibl.:** 11.

Orlenko Olga M. – Lecturer of the Department of Economics of Enterprise, Odessa National Economic University (8 Preobrazhenska Str., Odessa, 65082, Ukraine)

E-mail: orlenko20022015@gmail.com

Світова глобалізація та інтеграція не тільки надають рівні умови і відкривають нові можливості для кожної країни, а й одночасно суттєво посилюють поляризацію держав за рівнем економічного,

соціального і технологічного розвитку. Це вимагає пошуку і реалізації нових шляхів утримання конкурентоспроможних позицій в умовах динамічного глобального середовища. Швидкі темпи науково-технічного прогресу

су і здатність імплементувати отримані інновації у свою поточну діяльність виступають єдиним шансом виживання та розширення вітчизняних промислових підприємств. Це обумовлено тим, що саме промислові підприємства займають провідну роль у процесі інноваційних перетворень. Адаже, з одного боку, вони виступають як головні споживачі інноваційних ідей, а з іншого – виявляються генераторами цих самих ідей і стимуляторів їх подальшої адаптації та впровадження на підприємствах інших галузей, забезпечуючи таким чином безперервність інноваційного процесу.

Суть інноваційного розвитку економіки полягає, насамперед, у зростанні продуктивності праці та наблизенні цього показника до значення світових лідерів. Своєю чергою, високий рівень продуктивності праці дає можливість забезпечити нарощування обсягів виробництва та підвищення якості продукції, зниження її собівартості, тим самим обумовлюючи стабільне економічне зростання країни та розвиток вітчизняної промисловості, з поліпшенням усіх соціально-економічних показників.

Дослідженням питань інновацій та інноваційного розвитку займалися закордонні вчені: Р. Акофф, В. Беренс, П. Друкер, Д. Кларк, Р. Портер, Р. Фостер, Й. Шумпетер. Дана проблема також привертала увагу російських вчених: Л. І. Абалкіна, О. І. Анчишкіна, В. М. Аньшина, О. О. Дагаєва, Л. С. Бляхмана, В. Я. Якова. Серед вітчизняних науковців найбільш відомими є: О. І. Амоша, В. М. Гриньова, С. М. Ілляшенко, Л. І. Федулова, В. М. Геєць, В. П. Семиноженко, В. М. Денисюк, Ю. М. Бажаа та інші. Проблема підвищення продуктивності праці стала предметом уваги як іноземних дослідників, зокрема: Д. Сінка, Ф. Тейлора, Г. Емерсона, Г. Кремнева, Р. Колосової, Т. Ускової, так і вітчизняних: О. П. Сологуба, М. В. Семикіної, А. О. Ласкавого, О. А. Грішнкової, А. В. Капінус, А. К. Семів та ін.

Незважаючи на те, що проблеми підвищення продуктивності праці за рахунок зростання рівня інноваційної активності як на макро-, так і на мікрорівні постійно обговорюються вітчизняними науковцями, економістами-практиками та політиками, їх вирішення й досі здійснюється здебільшого в теоретичній площині. Усі розроблені концепції та програми носять, як правило, декларативний характер. Адаже навіть прийняття Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» не привело до виконання найголовніших його пунктів – фінансування наукової та науково-технічної діяльності на рівні від 1,7% до 2,5% ВВП. На практиці ці витрати жодного разу не перевищили позначки у 0,5% від ВВП, а у 2014 р. становили взагалі лише 0,27%. Тому ця проблема потребує подальшого аналізу та пошуку шляхів її вирішення.

Метою статті є аналіз рівня інноваційної діяльності промислових підприємств України в цілому та Одеського регіону зокрема як основного засобу збільшення рівня продуктивності праці, зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу та покращення добробуту населення.

Сучасна господарська система характеризується необхідністю постійного зростання продуктивності в

умовах обмеженості ресурсів. Як наслідок, у цій системі постійно здійснюється перебудова її складових і зміна зв'язків між ними з метою підвищення ефективності виробництва. Цього можливо досягти лише за рахунок постійного інноваційного розвитку в різноманітних секторах і на різних структурних рівнях економіки країни. Тому для України ефективність та динамізм інноваційної сфери повинні перетворитися у вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та стати фундаментом, який визначатиме економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку.

Як зазначає В. М. Геєць [1, с. 103], інноваційна діяльність набуває особливого значення не тільки у високотехнологічних, а й у традиційних секторах економіки. Охопивши різні аспекти ринкових відносин (виробничі, підприємницькі, соціальні, науково-технічні та маркетингові), інноваційні процеси сприяють зростанню промислового виробництва, підвищенню продуктивності праці, залученню нових резервів до виробничої сфери. На жаль, реалії сучасної економічної ситуації в Україні демонструють, що на відміну від розвинених країн, які до 85–90% приросту ВВП забезпечують за рахунок так званих «інтенсивних факторів», включаючи інновації, Україна недостатньо використовує свій інноваційний потенціал. Це безпосередньо впливає на рівень продуктивності праці нашої держави. Про тісний зв'язок між інноваційною активністю і рівнем продуктивності праці йдеться в роботах [2, 3, 4]. Динаміка середньорічного зростання рівня продуктивності праці (ПП) країн Центральної Азії, Південно-Східної Європи та Росії представлено в *табл. 1*.

Так, за оцінками Conference Board, в Україні у 2014 р. рівень продуктивності праці (ПП) склав лише 18% рівня ПП США, менше значення лише у Грузії – 17%, Молдови – 12%, Узбекистану – 11%, Таджикистану – 8%, Киргизькій Республіці – 7%. Водночас у Туреччині це значення складає 50% рівня США, в Боснії та Герцеговині – 46%, РФ – 46%, Білорусії – 33%, що майже в два рази перевищує рівень України [5]. Така ситуація вимагає негайного та форсованого перегляду заходів, спрямованих на скорочення цього відриву в рівні продуктивності праці. І головна увага повинна приділятися саме інноваційним шляхам зростання.

Інноваційний розвиток та збільшення витрат на технологічну сферу розглядається сучасними розвинутими країнами (США, Японія, «найстарші» члени ЄС), а також країнами, що стрімко розвиваються (Китай, Індія, Бразилія), як ключовий антикризовий захід та довгостроковий засіб утримання конкурентних переваг. Водночас, згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність, за 2015–2016 рр. Україна опинилася на 79 місці серед 140 держав за рівнем конкурентоспроможності, що нижче на 3 позиції у порівнянні з аналогічним показником за 2014–2015 рр. Загальна динаміка глобального індексу конкурентоспроможності України представлена в *табл. 2*.

Таблиця 1

**Динаміка середньорічного зростання рівня продуктивності праці (ПП) країн Центральної Азії,
Південно-Східної Європи та Росії**

Країна / Рік	ПП, % рівня США, 2014 р.					ПП, % рівня США, 2014 р.
	1999–2006	2007–2012	2012	2013	2014	
Росія, Центральна Азія і Південно-Східна Європа	5.0	2.1	1.6	1.8	1.1	36
Албанія	6.8	3.7	-2.0	6.1	0.6	29
Вірменія	13.4	3.0	7.3	4.3	2.4	18
Азербайджан	13.3	7.1	0.6	4.0	1.3	31
Білорусія	6.9	5.2	3.5	1.6	3.1	33
Боснія та Герцеговина	6.0	1.5	-0.6	2.0	-2.4	46
Грузія	6.2	5.3	2.7	4.0	4.8	17
Казахстан	6.8	3.0	2.4	5.2	3.6	41
Киргизька Республіка	1.2	2.6	-0.4	12.0	2.4	7
Македонія	2.3	0.2	-1.6	0.8	2.1	32
Молдова	8.3	4.5	1.6	6.4	1.9	12
РФ	4.7	2.3	2.4	1.5	0.4	43
Сербія і Чорногорія	6.0	4.2	-0.3	-0.8	-0.8	39
Таджикистан	6.1	4.7	5.5	6.7	4.7	8
Туреччина	3.6	0.0	-0.9	1.3	1.2	50
Туркменістан	4.8	8.5	8.8	7.9	8.3	27
Україна	7.8	1.8	0.1	-0.3	0.7	18
Узбекистан	3.0	5.8	5.5	5.4	6.2	11

Джерело: складено автором за [5].

Таблиця 2

Динаміка глобального індексу конкурентоспроможності України та її основних складових за 2010–2015 рр.

Складові індексу глобальної	2010–2011		2011–2012		2012–2013		2013–2014		2014–2015		2015–2016	
	(139 країн)		(142 країн)		(144 країн)		(148 країн)		(144 країн)		(140 країн)	
	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Базові вимоги	3,9	102	4,2	98	4,4	79	4,1	91	4,4	87	4,1	101
Якість інститутів	3	134	3	131	3,1	132	3	137	3	130	3,1	130
Інфраструктура	3,8	68	3,9	71	4,1	65	4,1	68	4,2	68	4,1	69
Макроекономічна стабільність	3,2	132	4,2	112	4,4	90	4,2	107	4,1	105	3,1	134
Охорона здоров'я та початкова освіта	5,7	66	5,6	74	5,8	62	5,8	62	6,1	43	6,1	45
Підсилювачі ефективності	4	72	4	74	4,1	65	4	71	4,1	67	4,1	65
Вища освіта і професійна підготовка	4,6	46	4,6	51	4,7	47	4,7	43	4,9	40	5	34
Ефективність ринку товарів і послуг	3,5	129	3,6	129	3,8	117	3,8	124	4	112	4	106
Ефективність ринку праці	4,5	54	4,4	61	4,4	62	4,2	84	4,1	80	4,3	56
Рівень розвитку фінансового ринку	3,3	119	3,4	116	3,5	114	3,5	117	3,5	107	3,2	121
Технологічна готовність	3,4	83	3,5	82	3,6	81	3,3	94	3,5	85	3,4	86

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розмір ринку	4,5	38	4,5	38	4,6	38	4,6	38	4,6	38	4,5	45
Інновації та розвиток	3,3	88	3,3	93	3,4	79	3,4	95	3,4	92	3,6	72
Конкурентоспроможність бізнесу	3,5	100	3,5	103	3,7	91	3,7	97	3,7	99	3,7	91
Інновації	3,1	63	3,1	74	3,2	71	3	93	3,2	81	3,4	54
Глобальний індекс конкурентоспроможності	3,9	89	4	82	4,1	73	4,1	84	4,1	76	4	79

Джерело: складено автором за [6].

Основними конкурентними перевагами нашої країни залишаються освіта та ємність ринку, а головними стримуючими, проблемними факторами у здійсненні бізнес-діяльності, на думку опитаних, після корупції, нестабільної політичної ситуації та політики уряду у сфері оподаткування та відсутності вільного доступу до фінансування стали: обмежувальні норми праці, недостатня здатність до інновацій, недостатня освіченість робочої сили. Тобто в країні продовжують спостерігатися негативні тенденції в інноваційній сфері, для якої потрібно розробити ряд заходів зі стимулювання та активізації.

Об'єктивну оцінку стану інноваційного розвитку України може дати визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС за допомогою Європейського інноваційного індексу, Європейського інноваційного табло (EIT). Згідно з EIT у 2015 р. Україна знаходилася в останній за рівнем інновацій – четвертій групі – «країни, що рухаються навздогін» з індексом 0,23. Цю групу складають: Угорщина – 0,24, Росія – 0,23, Україна – 0,23, Латвія – 0,22, Польща – 0,21, Хорватія, Греція – 0,20, Болгарія – 0,19, Румунія – 0,16, Туреччина – 0,08. У порівнянні з іншими країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» – приблизно 3 рази (Швеція – 0,68), від «країн-послідовників» – 2 рази (Великобританія – 0,48), від країн «помірних інноваторів» – 1,6 рази (Норвегія – 0,35) [7].

Щорічно Міжнародна бізнес-школа *INSEAD*, Корнельський університет (*Cornell University*) і Всесвітня організація інтелектуальної власності (*World Intellectual Property Organization, WIPO*) представляють аналітичну доповідь «Глобальний індекс інновацій» (*Global Innovation Index*), в якому розраховується узагальнений показник для виміру рівня інновацій в країні за рівнем ВВП. Згідно з цим рейтингом у 2015 р. наша країна була віднесена до країн з доходом нижче середнього і зайняла 64 місце серед 141 країни, що на 1 позицію нижче порівняно з 2014 р. [8].

ГІІ («Глобальний індекс інновацій») розраховується як середня величина двох субіндексів. Перший субіндекс інноваційних витрат дозволяє оцінювати елементи національної економіки, які розділені на п'ять основних груп: 1) інститути; 2) людський капітал і дослідження; 3) інфраструктура; 4) рівень розвитку ринку; 5) рівень розвитку бізнесу. Другий субіндекс інноваційних ре-

зультатів відображає фактичні результати такої діяльності в розбивці по двох основних групах: 6) результати в галузі знань і технологій; 7) результати в галузі творчості. Значення складових показника ГІІ України у 2015 р. представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Значення складових показника ГІІ для України у 2015 р.

Групи складових ГІІ	Місце України у 2015 р.
Перший субіндекс інноваційних витрат	84
1. Інститути	98
2. Людський капітал і дослідження	36
3. Інфраструктура	112
4. Рівень розвитку ринку	89
5. Рівень розвитку бізнесу	78
Другий субіндекс інноваційних результатів	47
6. Результати в галузі знань і технологій	34
7. Результати в галузі творчості	75

Джерело: складено автором за [8].

Основними конкурентними перевагами нашої країни залишаються показники охорони здоров'я та початкової освіти, вищої освіти та професійної підготовки, місткість ринку. До стримуючих, проблемних чинників у здійсненні бізнес-діяльності належать: технологічна готовність, інновації та розвиток, конкурентоспроможність бізнесу. Тобто для нашої країни є характерним достатньо високі позначки рівня людського капіталу та галузі знань і технологій, які водночас позбавлені умов для реалізаційного потенціалу.

Таку ситуацію підтверджує і рейтинг міжнародного агентства *Bloomberg Rankings*, згідно з яким у 2015 р. Україна серед 50 країн посіла 33 місце за рівнем інноваційності, порівняно з 42 місцем у 2014 р. Наша країна випередила Гонг Конг, Туреччину, Болгарію, Хорватію, Румунію. Перше місце зайняла Південна Корея, на другому опинилася Японія, замикає трійку Німеччина. Фінляндія та Ізраїль потрапили в першу п'ятірку [9]. Найсильнішими сторонами нашої країни виявилися такі показники: рівень студентів та випускників технологічних спеціальностей, а також патентна грамотність.

До слабких сторін належать: показник, який визначає проблеми з офіційним працевлаштуванням населення, і показник «держава», чий рівень інноваційності є невеликим. У табл. 4 представлено значення основних показників *Bloomberg Rankings* для України у 2015 р.

Таблиця 4

**Значення основних показників для України у 2015 р.
згідно Bloomberg Rankings**

Назва показника	Місце України у 2015 р.
Інтенсивність в області досліджень і розробок	42
Продуктивність	50
High-tech щільність	35
Освіта	5
Концентрація дослідників (терціальна ефективність)	41
Патентна активність	10

Джерело: складено автором за [9].

Країна при достатньо низьких рівнях фінансування науки та освіти залишається здатною відтворювати талановитих людей, але створити умов для ефективної реалізації їхніх здібностей – не здатна. Одним з доказів цього є рівень інноваційності продукції як співвідношення частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції промисловості України. Так, значення цього показника у промисловості України у 2011 р. становило 3,8% і 3,3% у 2013 р., у переробній промисловості – 5,4% і 4,9% відповідно. Рівень наукоємності виробництва відображає частку витрат на дослідження і розробки в загальному обсязі реалізованої продукції. Значення цього показника в Україні залишається низьким. Більше того, його динаміка в промисловості в останні роки була негативною [1, с. 103].

Загальна кількість впроваджених нових видів технологічних процесів в промисловості України у 2012 р. становила 2188 процесів, а у 2013 р. – 1576 процесів, у тому числі в переробній промисловості – 2096 і 1491 процесів відповідно. Обсяги впровадження виробництва інноваційних видів продукції переробної промисловості України у 2013 р. зменшилися порівняно з 2012 р.

до 3127 найменувань, або на 7,9%, що майже відповідає темпам падіння показника у промисловості в цілому (7,8%) [1, с. 104].

Одним з пріоритетних напрямків інноваційного розвитку більшості розвинутих країн виступає машинобудування. Саме ця галузь не лише використовує інноваційні розробки для власних потреб, але й сприяє їхньому розповсюдженню та поширенню серед інших галузей економіки, активізуючи таким чином інноваційну діяльність в країні в цілому. Водночас, ситуація у вітчизняному машинобудуванні не дає змоги оптимістично сподіватися на власних виробників основних засобів. З 2013 р. знов спостерігається зниження невеликого обсягу продукції машинобудівної галузі в загальному обсязі реалізованої промислової продукції як на рівні держави в цілому, так і в Одеському регіоні зокрема (табл. 5).

Продукція машинобудування в масштабах країни займає в середньому 9% від загального обсягу продукції переробної промисловості. Цей показник суттєво не змінювався протягом 2010–2014 рр. Його значення є достатньо низьким, у той час як у розвинутих країнах продукція даної галузі займає 20–30%. В Одеському регіоні у 2014 р. у машинобудуванні найбільшу частку займало виробництво електричного устаткування – 3,5% від загального обсягу продукції, і виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 2,2%. Намітилася позитивна динаміка у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, хоча частка цієї продукції складає лише 0,9% від загального обсягу виробництва машинобудування [11]. Водночас саме ця галузь є найбільш технологічно місткою, яка належить до галузей п'ятого технологічного укладу.

Ситуація з низьким рівнем інноваційної активності вітчизняного бізнесу обумовлена, деякою мірою, існуючою структурою витрат на певні напрямки інновацій. Згідно з [1, с. 225], в Україні протягом 1998–2013 рр. лівова частка коштів витрачалася на придбання готових засобів виробництва. З 2003 р. намітилася хоч і нестабільна, але тенденція до зростання витрат на цей напрямок інновацій. Проте у 2013 р. ці витрати досягли мінімальної позначки за весь період з 1998–2013 рр. – близько 300 млн грн (у постійних цінах 1995 р.). У той

Таблиця 5

Динаміка обсягу реалізованої промислової продукції машинобудівної галузі в Україні та в Одеському регіоні у 2010–2014 рр.

Обсяг реалізованої промислової продукції	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	Млн грн	% до загального обсягу	Млн грн	% до загального обсягу	Млн грн	% до загального обсягу	Млн грн	% до загального обсягу	Млн грн	% до загального обсягу
Україна	97057	9,3	130848	10,1	140539	10,3	113927	8,6	101925	7,2
Одеський регіон	2444	7,8	2715,5	9,9	2784,5	9,8	2182,8	7,9	3039,6	9

Джерело: складено автором за [10, 11].

час, як у 2007 р. ця цифра досягла відмітки у майже 850 млн грн (максимальне значення за 1998–2013 рр.).

Наступним напрямком із суттєвим відривом від витрат на придбання засобів виробництва були витрати на інші цілі, які за аналізований період не перевищували позначки у майже 300 млн грн у 2005 р., а у 2013 р. склали близько 120 млн грн. І зовсім незначну частку складають витрати на внутрішні НДДКР – максимальне значення у 2006 р. – 130 млн грн, а у 2013 р. – близько 70 млн грн, і придбання зовнішніх науково-технічних ресурсів: максимальне значення у 2008 р. – близько 70 млн грн, а у 2013 р. – 20 млн грн.

Динаміка рівня інноваційної активності промислових підприємств Одеського регіону має схожу картину і представлена в табл. 6.

Як видно з табл. 6, у 2011 р. намітилася позитивна динаміка зростання частки підприємств, які займаються інноваціями, до 20,6% від загальної кількості підприємств, а у 2014 р. ця кількість знизилася до 16,8%, що трохи більше за аналогічне значення 2010 р. І хоча серед регіонів України ця позначка вища за середню, у порівнянні зі світовими лідерами це значення потрібно збільшити у 3-4 рази.

Що стосується напрямків витрат на інноваційну діяльність, то найбільшу частину коштів промислові підприємства Одеського регіону витрачали на придбання машин та обладнання, тобто на продуктивні інновації. У 2014 р. витрати за цим напрямком знов почали зростати, хоч і склали лише 22% рівня 2012 р. Наступним напрямком за своїм значенням виступали дослідження та розробки, хоча після 2012 р.

витрати на цей напрямок суттєво зменшились і у 2014 р. склали 0,96 млн грн, що складає лише 3,65% рівня 2012 р. Водночас частка процесових інновацій, формою яких виступають технології, є найменшою в порівнянні з іншими видами витрат і у 2012 р. склали 1,61 млн грн, а у 2014 р. скоротилося до 0,002 млн грн, тобто 0,1% рівня 2012 р. Це вказує на те, що підприємства користуються інноваціями, які дають швидкий, але короткостроковий ефект. Підприємства повністю ігноруються довгострокові фактори зростання. Така ситуація призводить до того, що істотних та якісних змін у вітчизняному виробництві не спостерігається.

Усі новації мають тісний взаємозв'язок, однак для промисловості, особливо для машинобудування, першочергове значення мають техніко-технологічні новації, адже саме вони створюють умови для технологічного прогресу та переобладнання підприємств усіх інших галузей. Динаміка рівня впроваджуваних інновацій на промислових підприємствах Одеського регіону за 2010–2014 рр. представлена в табл. 7.

Як видно з табл. 7, на підприємствах Одеського регіону за 2010–2014 рр. панує цілком протилежний процес: кількість інноваційної продукції у два-три рази перевищує кількість нових технологічних процесів, хоча спостерігається тенденція до зростання кількості останніх. Щодо аналізу обсягів реалізованої продукції в промисловості Одеського регіону, то питома вага інноваційної продукції взагалі мізерна: максимальне значення було у 2012 і 2013 рр. і складало лише 3,6% від загального обсягу збуту продукції, а у 2014 р. зменшилося до 2,4%. Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств мати у своїй структурі до 20% інновацій-

Таблиця 6

Інноваційна активність промислових підприємств Одеського регіону (2010–2014 рр.)

Показник	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
1. Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	15,70	20,60	22,30	17,60	16,80
2. Загальна сума витрат, млн грн	157,01	172,50	1497,38	91,03	323,89
% до 2010 р.	-	109,86	868,04	6,08	355,81
У тому числі за напрямками:					
– дослідження і розробки, млн грн	2,41	4,4	26,34	4,36	0,9
у тому числі: внутрішні НДР, млн грн	2,30	4,27	4,63	3,97	0,66
% до загальної суми на дослідження і розробки	95,61	97,13	17,57	91,09	68,84
зовнішні НДР, млн грн	0,105	0,13	21,71	0,39	0,30
% до загальної суми на дослідження і розробки	4,39	2,87	82,43	8,91	31,16
– придбання нових технологій, млн грн	0,704	0,025	1,61	0,023	0,002
% до загальної суми витрат	0,45	0,01	0,11	0,03	0,00
– придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій, млн грн	148,79	166,73	1460,54	85,48	321,47
% до загальної суми витрат	94,77	96,65	97,54	93,91	99,25
– інші витрати, млн грн	5,11	1,35	8,9	1,17	1,46
% до загальної суми витрат	3,25	0,78	0,59	1,29	0,45

Джерело: складено автором за [11].

Впровадження інновацій на промислових підприємствах Одеського регіону за 2010–2014 рр.

Показник	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
1. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	12,90	12,80	14,00	11,30	9,80
% до 2010 р.	–	99,22	109,38	80,71	86,73
2. Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	37,00	31,00	35,00	24,00	30,00
% до 2010 р.	100,00	83,78	112,90	68,57	125,00
– у тому числі маловідходні, ресурсозберігаючі	27,00	22,00	28,00	20,00	11,00
3. Освоєно інноваційних видів продукції, найменувань	72,00	82,00	108,00	87,00	82,00
% до 2010 р.	100,00	113,89	131,71	80,56	94,25
– з них нові види техніки	4,00	12,00	8,00	9,00	7,00
% до освоєних інноваційних видів продукції	5,56	14,63	7,41	10,34	8,54
4. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	0,80	2,20	3,60	3,60	2,40

Джерело: складено автором за [11].

ної продукції задля забезпечення конкурентних переваг власного виробництва.

Одним з пояснень існуючого становища в інноваційній сфері вітчизняної промисловості є достатньо низький рівень фінансування інноваційної діяльності, який представлено в табл. 8.

У 2014 р. намітилася тенденція до зростання загальної суми витрат на фінансування інноваційної діяльності до 323,9 млн грн, хоча це значення на 79% менше аналогічного за 2012 р. Основним джерелом фінансування виступають власні кошти підприємств, яких у більшості підприємств не вистачає на підтримання поточної діяльності, не кажучи вже про розвиток. У 2010 р. та у 2012 р. були присутні кошти й іноземних інвесторів, їхня частка складала 27,32% і 40,07% відповідно від загальної суми коштів. Водночас, вітчизняні інвестори як джерело фінансування інноваційної діяльності взагалі відсутні протягом останніх п'яти років. Це вказує на недовіру з боку вітчизняних інвесторів до можливості

отримання прибутку від вкладення коштів у вітчизняний інноваційний бізнес і вимагає подальшого виявлення і детального розгляду існуючих перепон цьому процесу. Спроба вирішити ці проблеми за допомогою розробки комплексу конкретних та дієвих заходів і стане об'єктом подальших досліджень.

ВИСНОВКИ

Загальна тенденція розвитку інноваційної сфери як на рівні держави, так і на рівні Одеського регіону, свідчить про спад кількості інноваційних підприємств, зменшення обсягу їх продукції та скорочення розмірів фінансування цього сектора економіки. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств залишаються власні кошти підприємств, що є абсолютно неприйнятним за сучасних умов, і виступає головним фактором, який стримує їх розширення та розвиток. Необхідним і важливим є збільшення і розширення існуючого переліку джерел фінансування інноваційної діяльності

Таблиця 8

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Одеському регіоні за 2010–2014 рр.

Показник	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Загальна сума витрат, млн грн	157,0	172,5	1497,4	91,0	323,9
% до 2010 р.	100	109,86	953,67	57,98	206,28
У тому числі за рахунок коштів:					
– власних, млн грн	107,5	147,5	135,9	88,3	320,6
% до загальної суми витрат	68,47	85,51	9,08	97,01	98,98
– вітчизняних інвесторів, млн грн	–	–	–	–	–
– іноземних інвесторів, млн грн	42,9	–	600,0	–	–
% до загальної суми витрат	27,32	–	40,07	–	–
– інші джерела, млн грн	6,6	24,99	761,5	2,7	3,3
% до загальної суми витрат	4,21	14,49	50,85	2,99	1,02

Джерело: складено автором за [11].

промислових підприємств, особливо машинобудування. Варто створювати умови для стимулювання залучення як вітчизняних, так і іноземних інвесторів до фінансування інноваційних підприємств. Потрібно сприяти практичній реалізації усіх нормативно-правових документів, які були розроблені для активізації інноваційного процесу на макро- та мікрорівні.

Необхідно переглянути усталену структуру напрямків витрат інноваційних підприємств, адже придбання готових машин, обладнання та програмного забезпечення приносить швидкий, але короткостроковий ефект. Водночас, достатньо мало розробляється та впроваджується вітчизняними підприємствами технологічних новацій, які мають більший часовий лаг між їхнім використанням та отриманням ефекту, однак саме вони спроможні приносити більш якісний та довготривалий ефект. У таких умовах дуже важко сподіватися на значне підвищення рівня продуктивності праці та покращення соціально-економічних показників нашої держави. Для цього потрібно форсувати процес розробки та реалізації послідовної політики сприяння інноваційному процесові на всіх рівнях економіки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Семів Л. К. Теоретичні та прикладні аспекти впливу знань та інновацій на продуктивність праці [Електронний ресурс] / Л. К. Семів // Ефективна економіка. – 2013. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2317>
3. Семикіна М. В. Підвищення продуктивності праці в контексті стратегічних завдань розвитку національної економіки / М. В. Семикіна // Економіка и управление. – 2010. – № 3-4. – С. 88–94.
4. Ускова Т. В. Рост производительности труда – стратегическая задача регионов [Электронный ресурс] / Т. В. Ускова // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2008. – № 4. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/rost-proizvoditelnosti-truda-strategicheskaya-zadacha-regionov>
5. The Conference Board Total Economy Database Summary Tables. May 2015 [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.conference-board.org/retrievefile.cfm?filename=The-Conference-Board-2015-Productivity-Brief-Summary-Tables-1999-2015.pdf&type=subsite>
6. Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/>
7. Innovation Union Scoreboard 2015 [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf
8. Офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>
9. The Bloomberg Innovation Index [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua>

Науковий керівник – Янковий О. Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства Одеського національного економічного університету

REFERENCES

- Innovatsiina Ukraina 2020 : natsionalna dopovid* [Innovative Ukraine 2020: national report]. Kyiv, 2015.
- "Innovation Union Scoreboard 2015". http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf
- Ofitsiinyi sait Vsesvitnoyi orhanizatsii intelektualnoi vlasnosti. <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>
- Ofitsiinyi sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Ofitsiinyi sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti. <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
- Semiv, L. K. "Teoretychni ta prykladni aspekty vplyvu znan ta innovatsii na produktyvniyi pratsi" [Theoretical and applied aspects of knowledge and innovation impact on productivity]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2317>
- Semykina, M. V. "Pidvyshchennia produktyvnosti pratsi v konteksti stratehichnykh zavdan rozvytku natsionalnoi ekonomiky" [Improving productivity in the context of the strategic objectives of the national economy]. *Ekonomika i upravleniye*, no. 3-4 (2010): 88-94.
- "The Bloomberg Innovation Index". <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>
- "The Conference Board Total Economy Database Summary Tables. May 2015". <https://www.conference-board.org/retrievefile.cfm?filename=The-Conference-Board-2015-Productivity-Brief-Summary-Tables-1999-2015.pdf&type=subsite>
- Uskova, T. V. "Rost proizvoditelnosti truda – strategicheskaya zadacha regionov" [The growth of labor productivity - a strategic task regions]. <http://cyberleninka.ru/article/n/rost-proizvoditelnosti-truda-strategicheskaya-zadacha-regionov>
- Vsesvitnii ekonomichnyi forum. <http://www.weforum.org/>